IV. Нѣсколько замѣчаній о словарѣ.

§ 126. Авторъ новѣйшей, всесторонне освѣщающей предметъ, грамматики украинскаго языка, Смаль-Стоцкій начинаетъ отдѣлъ своего труда, посвященный словообразованію, страннымъ утвержденіемъ, что украинскій словарь, „если оставить въ сторонѣ народныя нарѣчія пограничныхъ мѣстностей,—бѣденъ чужими словами, сравнительно съ сосѣдними словянскими языками“.

Не вдаваясь въ детальное обслѣдованіе вопроса о заимствованныхъ словахъ въ украинскомъ языкѣ, замѣчу лишь, что и поверхностнаго ознакомленія съ украинскимъ словаремъ достаточно, чтобы убѣдиться, что украинскій языкъ столь же богатъ чужими словами, сколько и каждый другой словянскій языкъ.

Запасъ чужихъ словъ, который находимъ въ томъ или другомъ языкѣ, всегда скрываетъ въ себѣ поучительную исторію культурныхъ вліяній на данный народъ со стороны его историческихъ сосѣдей.

Три основныхъ струи можно отмѣтить въ томъ словарномъ матеріалѣ, который воспринятъ украинскимъ языкомъ извнѣ, со стороны.

§ 127. Одна струя—это церковно-словянская; путемъ церкви и церковныхъ книгъ въ украинскій языкъ проникали слова собственно церковно-словянскія, слова греческія и еврейскія; сюда же относятся и тѣ церк.-словянскія слова, которыя сами являются весьма древними нѣмецкими заимствованіями. Это церковно-словянское вліяніе на украинскій иллюстрируютъ: амінь (евр.), алилуя (евр.), ангел (греч.), апостол (греч.), лепта (греч.), монастир (греч.), єпископ (греч.), артос (греч.), євангелия (греч.), владика, воскреснути, хрест, піп (др.-нѣм.), піст (др.-нѣм.); къ греческимъ заимствованіямъ черезъ церк.-словянское посредство должно, вѣроятно, отнести и *сорок* (ср. § 92).

§ 128. Другая струя, гораздо болѣе широкая, охватывавшая всѣ сферы народной жизни,—результатъ многовѣкового сосѣдства и политическихъ связей съ Польшей,—струя польская. Черезъ польское посредство проникло въ украинскій языкъ очень большое количество словъ *нѣмецкихъ*, отчасти словъ *латинскихъ*, нѣкоторое количество словъ *итальянскихъ*, словъ *чешскихъ* и собственно словъ *польскихъ*.

Такъ, напримѣръ, латинскими по происхожденію являются: *парахвия* церковный приходъ (пол. parafja, лат. parochia—изъ греч. παροικία), *гербата*—чай (пол. herbata, лат. herba—трава), *олій*—масло (растительное—пол. olej, лат. oleum), *хворма* (лат. forma), *хвигура* (лат. figura). Итальянскія слова лежатъ въ основѣ украинскихъ: *хвалда* (пол. falda—итал. falda), *хвортеця*—крѣпость (пол. forteca), *цера*—цвѣтъ лица (пол. cera),

аґрестъ—крыжовникъ (пол. agrest—итал. agresto), *капелюх*—шапка (теплая: пол. kapeluch—итал. capeluccio). Польское свое происхожденіе выдаютъ украинскія слова: *міць* (род. моци)—сила, рядомъ съ *міч* (пол. moc), *обіцяти*—обѣщать (пол. obiecać); согласному польскому с (ц) въ этихъ словахъ должно соотвѣтствовать въ украинскомъ, какъ и въ в.-русскомъ, ч (ср. § 8); польскими по происхожденію являются также *хендогий*—чистый, опрятный (пол. chędogi,—ср. русс. *художникъ*, др.-ц.-сл. ХѢДОГЪ—съ о носовымъ), *праця*—работа, *працювати* (пол. praca, pracowac'), *пані*, *панна*, *панич*, *панувати*.

Изъ чешскаго въ польскій попали, а изъ польскаго—въ украинскій *власний*—собственный (пол. własny—чеш. vlastní, въ польскомъ должна быть группа wło-, а въ украинскомъ было бы—воло-, ср. § 8); сдваб—шелкъ (пол. hedwab' и jedwab', чеш. jedvab).

§ **129**. Однако больше всего находимъ въ украинскомъ словъ нѣмецкихъ, прошедшихъ въ него черезъ польское посредство (оставляемъ въ сторонѣ болѣе древнія общесловянскія заимствованія изъ нѣмецкаго, какъ *повк*—полкъ, *король*, *князь*): *крейда*—мѣлъ (нѣм. Kreide), *смакъ*—вкусъ (нѣм. Schmack), *смалець*—жиръ (нѣм. Schmalz), *шруба*—винтъ (нѣм. Schraube). *шварц*—черная краска (нѣм. schwarz), *цегельня*—кирпичный заводъ (нѣм. Ziegel—кирпичъ), *барва*—краска (нѣм. Farbe—пол. barwa—древняя передѣлка нѣмецкаго слова), *гамулець*—тормазъ, *гамовати* (нѣм. hemmen—останавливать), *штука* (нѣм. Stück), *антаба*—рукоятка (нѣм. Handgabe), *шукати*—искать (нѣм. suchen), варта—стража (нѣм. Wart—сторожъ), *ганок*—крыльцо, подъѣздъ (нѣм. Gang), ґвалт—шумъ (нѣм. Gewalt), дах—крыша (нѣм. Dach), ґвінт—винтъ (нѣм. Gewinde), *варстат*—ткацкій станокъ (нѣм. Werkstatt), *гетьман* (нѣм. Hauptmann), *штаба*—полоса желѣза (нѣм. Stab—прутъ), *клямра*—скобка (нѣм. Klammer), *бавовна*—хлопчатая бумага (нѣм. Baumwolle: во второй части слова *бавовна* отразилось словянское *во́лна* = вълна), *ґатунок*—сортъ (нѣм. Gattung), *ґрунт*—участокъ земли (нѣм. Grund), *вербунок*—вербовка (нѣм. werben—вербовать), *трунок*—спиртный напитокъ (нѣм. Trunk), *хвест*—пиръ (нѣм. Fest), *хвехвер*—перец (нѣм. Pfeffer), *хвура*—возъ (нѣм. Fuhre), *ґезунд*—здоровье (нѣм. Gesund), *крам*—товар (нѣм. Kram), *фляшка*—бутылка (нѣм. Flasche), *ґзимс*—карнизъ (нѣм. Gesimse), *друк*—печать (нѣм. Druck), *друкувати*—*друкарня*, *друкуване*, *малювати*—рисовать (нѣм. malen), *жартувати*—шутить (нѣм. scherzen), *ратувати*—спасать (нѣм. retten), *шкодити*—вредить (нѣм. Schade), *дякувати*—благодарить (нѣм. danken), *рахувати*—считать, *рахунок* (нѣм. rechnen, Rechnung), *мусити*—быть должну (нѣм. müssen), *плюндровати*—грабить (нѣм. plündern) и т. д.

Черезъ польское же посредство прошли, вѣроятно, въ украинскій и немногія слова мадьярскаго происхожденія, какъ напримѣръ *гайдук*.

§ 130. Третья главная струя въ потокѣ заимствованныхъ словъ, проникшихъ въ украинскій языкъ, — восточная, главнымъ образомъ, татарская.

Восточнаго происхожденія, напримѣръ, въ украинскомъ слова— *гайдамáка* (османск. hajdamak—разбойникъ), *лошá, лошак, кульбáка*—сѣдло, *булат, саранá*—саранча, *капшук*—кошелекъ, *торба*—мѣшокъ, *очкýр*—шнурокъ для подвязки штановъ, *чéрга*—очередь, *отáра*—большое стадо овецъ, *кавýн*—арбузъ, *аркан, чекмінь* (родъ верхней одежды), *курган, аршин, баштан*—бакша, *казан*—котелъ, *бунчук, тютюн*—табакъ, *кобза*—извѣстный музыкальный инструментъ, *казак* (тюрк. = свободный), *базар, кайдани*—цѣпи, *чобіт*—башмакъ, *аркан*. Что касается вел.-русскаго вліянія на украинскій, то оно не было значительнымъ и ограничивается, главнымъ образомъ, областью восточныхъ украинскихъ говоровъ. Smal-Stockyj считаетъ в.-русскими *юхт, шовк;* нѣкоторыя, по крайней мѣрѣ, слова съ а вм. о предъ ударяемымъ слогомъ изъ отмѣченныхъ въ § 47 (какъ *салдат*) также—результатъ этого вліянія.

СОКРАЩЕНІЯ.

б.-р. = бѣлорусскій.

Брокъ Очеркъ = О. Брокъ. Очеркъ физіологіи славянской рѣчи. Энциклопедія славянской филологіи. Выпускъ 52 1910, Спб.

в.-р. = велико-русскій.

др.-ц.-сл. = древне-церковно-словянскій.

діал. = діалектическій.

Дурново Опытъ = Опытъ діалектологической карты русскаго языка въ Европѣ съ приложеніемъ очерка русской діалектологіи. Составили Н. Н. Дурново, Н. Н. Соколовъ и Д. Н. Ушаковъ. Москва 1915 г.

Ев. = Евангеліе.

зап.-слов. = западно-словянскій.

Изв. = Извѣстія Отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской Академіи Наукъ. Спб.

Крымскій Укр. гр. = Крымскій. Украинская грамматика для учениковъ высшихъ классовъ гимназій и семинарій Приднѣпровья. Москва 1907 г.

лат. = латинскій.

Моск. Синод. Библ. = Московская Синодальная Библіотека.

пол. = польскій.

праслов. = прасловянскій.

Публ. Библ. = Публичная Библіотека въ Петербургѣ (въ Петроградѣ).

Р. Ф. В. = Русскій Филологическій Вѣстникъ.

редуцир. = редуцированный.

серб. = сербскій.

Соболевскій Лекціи = А. И. Соболевскій. Лекціи по исторіи русскаго языка.

с.-в.-р. = сѣверно-велико-русскій.

соврем. = современный.

сѣв.-укр. = сѣверно-украинскій.

укр. = украинскій.

чакавск. = чакавскій.

чеш. = чешскій.

Энц. сл. фил. = Энциклопедія славянской филологіи, издаваемая Академіей наукъ въ Петроградѣ.

ю.-в.-русс. = южно-великорусскій.

Шахматовъ Курсъ = А. Шахматовъ. Курсъ исторіи русскаго языка (читанъ въ С.-Петербургскомъ университетѣ въ 1908—9 уч. г.), литографированъ.

Шахматовъ Очеркъ = А. А. Шахматовъ. Очеркъ древнѣйшаго періода исторіи русскаго языка. Спб. 1915. Энциклопедія славянской филологіи. Вып. 11,1.

AslPh. = Archiv für slavische Philologie.

R. Sl. = Rocznik Slawistyczny.

Smal—Stockyj Gramm. = Grammatik der Ruthenischen (Ukrainischen) Sprache von Stephan von Smal—Stockyj und Theodor Gartner. Wien 1913.

УКАЗАТЕЛЬ СЛОВЪ *).

аґрест 128
алилуя 127
амінь 127
ангел 127
антаба 129
апостол 127
аркан 130
артос 127
аршин 130
бавовна 129
багато 47
бажання 46
базар 130
барва 129
батьківський 55
баштан 130
бджола 63
бик 10
бити (бю) 37, 49, 95
біг—заплать 45
бігме 45
біда 21
більший 90
блоха 34, 65
Бог 69, 71
богаство 63
бодай 47
борода 8
бороти(борю) 95, 115
брати (беру) 49, 95, 115
бров 52
булат 130
бунчук 130
буря 26, 54
бути (є, буду) 117 121
вакзал 47
варстат 129
варта 129
вдова 36
великий 90
верба 31
вербунок 129
верх 70
верхом 31
весілля 45, 46
вести 65
весь 20, 36, 55, 86
вже 36, 41, 42
ви 82
видіти (виджу) 58 (видю 125)
вівця 44, 57, 61
віз 10, 44, 65
військо 40, 44
вікно 61
віл 56
вільха 8, 44, 61
він (вона, -о) 61, 65, 83, 85
віра 21
вісім 35
вістря 46
вітер 70
владика 73, 127
власний 128
внук 36
вовк 6, 8, 56
воєвода 73
возити 125
волос 44
волосся 46, 60
волочи (волочу) 95
воріг 44, 65, 70
воскреснути 127
вчора 42
вугол 56, 70
вуголь 61
вуж 61
вузол 61
вулиця 61
вуса 61
вчерашній 88
вязати 21
гайдамака 130
гайдук 129
галанці 47
галицький 63
гамовати 129
гамулець 129
ганчар 47
гаразд 47
гарно 24
гарячий 47
гвіздя 60
где 63

*) Цифры обозначаютъ §§§.

гербата 128
гетьман 129
гіркий 54, 90
гірший 90
гість 24
глитати 34
голка 41
голова 8
голос 44
голуб 21, 52, 70
гонити (гонений) 55
горіх 61
горло 6, 32
горобей 37
горон 8, 33
гострий 61
гра 41
грати (граю) 41, 95
гребінь 70
гребсти (гребу) 65, 95, 96, 115, 122
греміти (гирміти) 34
Грицько 70
гріб 70
гріх 17, 24
громада 47
гуся 46, 51
ґанок 24, 129
ґатунок 129
ґвалт 129
ґвінт 129
ґезунд 129
ґзимс 129
ґіпс 24
ґрунт 129
давний 20
дати (дам) 95, 117
дах 129
два 31, 92
двайцять 92
двайцятий 92
дванайцять 92
дванайцятий 92
двери 36
дверник 36
двір (двуер) 44
девять 55
девятий 92
день 8, 17, 49, 52, 70
дерево 8
дерти (деру) 125
десятий 92
джерело 58
джолонка 8, 33
дзвеніти 36
дзвін 58
дзвонити 58
дзеркало 58
дитя 46, 55
дихати 49, 124
дівка 36
дід 10
діло 55
дно 31
добрий 90
добрійший 90
довбати 56
довший 90
доїти (дою) 95, 96, 116
дорожчий 90
дочка 77
дрижати 34
дрімати 124
дрова (дрыва, дырва) 34
другий 92
друк 129
друкарня 129
друкуванє 129
друкувати 129
дуб 8
дуже 42
дужчий 90
дути (дму) 95, 115
дух 49
душа 57
дяк 70
дякувати 129
євангелия 127
єдваб 128
єпископ 127
єще 16, 54
жадати 124
жартувати 129
женитися 42
життя 46, 60
жінка (жунка, жуонка) 45
жовна 42, 56
жовтий 42, 56
жолудь 42
жолудок 42
жовч 42
жона 42
жорна 42
з 41
заздрість 63
збір 49
звати (зову) 95
зьвізда 8
зьвір 54
здоров 63
здоровя 46
здохнути 49
земля 8, 55, 75
зима 55
зівати 55
зілля (зілє, зіля) 37, 44, 46, 60, 81
злий 90

зліщий 90
знак 70
знати (знаю) 96, 115
значіння 46
игла 17
иней 37
йойчати 18
їздити (їжджу) 59
ільняний 34
імжити 35
імгла (імла) 35
імшити 35
імшедь 35
імя 81
ірвати 34
іржати 34
їсти (їм) 16, 95, 117
іти (іду) 119
їхати (їду) 119
кавун 130
кажан 47
казак 130
казан 130
кайдани 130
калатати 47
калач 47
каміння 46, 60
камінь 45, 70
капелюх 128
капшук 130
катаржний 47
качан 47
каша 24
кілок 45
кінець 45, 65
кінь (куінь, куонь, кунь) 20, 44, 45, 53, 70, 71
кістка 53
кість 44
клочча 46
клямра 129
клясти 65, 122
клятый 51
князь 8, 55, 129
кобза 130
кожемяка 42
козел 56
колосся 46
коляда 47
комар 47
корінь 70
король 129
коротчий (коротшій) 90
косар 26, 54
котя 51
край 70
крам 129
красти (краду) 95, 96, 106
кращий 90
крейда 129
кривавий (кирвавий) 34
крити (крию) 37
криха 34, 47
кричати (кричу) 95, 116
кров 21, 34, 52, 65
кровавий 34, 65
крушити 49
кульбака 130
купити (куплю) 8, 125
купувати (купую) 17, 95, 115, 125
курган 130
лазити (лажу) 95, 96, 116
лакомий 8
Львів 34
лев 43
Левко 70
легке 55
лекший 63
лепта 127
лжа 34
лизати (лижу) 58
лице 55
лівий 55
лід (льоду) 43
лізти (лізу) 95, 106
ліпший 90
ліс (ліес) 10, 17, 39
літо 79, 80
лляти 37
льняний 34
локіть 8
льон 20, 65
лоша 47, 130
лошак 130
лучший 90
любити (люблю) 8
любов 77
люлька 18
лягти (лячи, ляжу) 95, 115, 118, 122
малий 90
малювати 129
мати 41, 77
мачоха 42
мгла (мла) 35
межа 8, 58
меньший 90
метати 17
мжити 35
ми 82
мід 70
мій 44, 85
міх 21
міч (міць) 128

много 35
мнягкий 52
мняти (мну) 35
мовити (мовлю) 8
могти (можу) 65, 95, 115, 122
молити 8
молодший 90
молоко 8
монастир (манастир) 47, 127
море 54
морква 77
морський 55
мудрійший 90
мусити 129
муха 10
мясо (мнясо) 8, 21, 52
мшедь 35
мшити 35
навчити 40
навчитель 36
навчати 36
найбільший 90
найкращий 90
насіння 46
наука 36
науковий 36
научити 65
наш 85
небо 55, 80
нести 65, 95, 96, 106
низький 55
низчий 90
ніж 70
німий 55
ніс (нуис, нуос) 10, 17, 43, 44, 49, 65
ніч 44, 57, 76
нічка (нычка) 45
нога 8
новий 37, 88
носити (носю) 125
обіцяти 128
овес 61
огонь 35, 44, 61, 70
одежа 58
один 8
одинайцятий 92
одинайцять 92
ожог 42
озеро 8
олень 8
олій 128
омшаник 35
опона 49
орел 61
орати (орю) 95, 96
осел 56, 70
осінь 8
осмий 43, 92
отава 47
отара 47, 130
отець 61, 70
очкур 130
Павло 70
пан 128
панбіг 45
панич 128
пані 128
панна 128
панувати 128
парахвия 128
пекти (печу) 65, 95, 106, 115, 122
перший 8, 63, 92
пес 31, 43
Петро 70
пискля 59
пити (пю) 37
пищалка 59
піддашша 46
піджога 42
піна 21
піп 127
пір'я 46
пісня (пъєсня) 10
пісок (песок, писок) 10
піст 127
піч 45, 49
плакати 95, 115
платити (платю) 125
плескати (плещу) 59
плести (плету) 8, 65
плисти (пливу) 95
плюндровати 129
пняти (пну) 31, 49, 115, 123
повісти (повім) 95, 96
повк 129
повний 6, 56
поле 55, 79, 81
пожежа 42
попіл 56
поріг 44, 65
порося 47
посол 56
правда 36
праця 128
працювати 128
путо 49
пчола 42, 63
пшоно 42
пяниця 73
пять 8, 92
рана 75
ратай 8
ратувати 129

рахувати 129
рахунок 129
ревіти (реву) 95
ржа 34, 58
римлянин 70
рівний (ревний) 8, 45
ріг 53
рідний (рюідний) 44
ріжджа 59
різати (ріжу) 95
різдво 63
різка 59
річка (ріечка) 39
ріще 59
рожа 57
рука 8
руський 63
рушник 63
ряд 54
садити (саджу) 95, 116
саджа 58
саджати 58
салдат 47, 130
сарана 130
свій 85
свиня 37
сьвіт 52
сьвічка 8, 57
себе 82
сегодня 17
сей 85
село 55
семий 92
сененьке 47
сердешний 63
серце 6, 93
сив 55
син 10, 70, 71
синий 10, 37
сирота 73
сіль 10, 44
сім 35, 92
сімя 52, 55
сіно (сєно) 10, 51
ськати 55, 124
скорший 90
слеза (сылза) 34, 65
сліпий (сльйіпий) 10
слово 80
слуга 73
смак 129
смалец 129
сьміх 52
сьогодня 24
соловей 37
сьомий
сон 8, 31, 49, 65
сорок 92, 127
сосна 35
сосонка 35
сохнути 95
спасибі 45
спати (сплю) 21, 120
староста 73
стіл (стыіл) 44, 56
сто 92
стояти (стою) 40, 95, 116
страшніщий 90
стрітити 63
суддя 60
судити (суджу) 58
сісти (сяду) 95, 106, 118
сяти 37
такий 24
твій 85
теля 46, 55, 81
тепер 54
терпіти (терплю) 95, 116, 123
терти (тру) 95, 125
тесть 59
теxеньке 47
теща 59
ти 82
тиждень 63
тисяча 92
тихо 55
тихший 90
тіло 51, 55
ткацтво 63
товариство 63
товариш 47
товщий 90
той 82, 85
торба 130
торг 8, 65
третій 92
три 92
трунок 129
тхір 63
тхнути 49, 63
тюрма 54
тютюн 130
тютюнець 18
удова 36
український 55
уміти 95
унук 36
усе 36
ученик 70
учитель 70
учити 36, 65
фалда 52
фарба 52
фіґа 21
фляшка 129
хазяїн 47
халява 47
хата 24
хвалда 128

хвалити 55
хвалько 70
хведір 52
хвест 129
хвехвер 129
хвиґура
хвіртка 52
хворма
хвортеця 129
хвура 129
хендогий 128
ходити (ходю) 125.
хотіти (хочу) 42, 120
хрест 127
хто 87
цап 57
цапати 57
цвисти 49
цьвіт 8, 49, 52, 57
цегельня 129
цей 85
цера 128
церква 28, 57, 77
цілий 28, 57
цісар 70
цукр 57
цур 57
цуратися 57
цурки 57
цуцик 57
чабан 47
часть 57
чекмінь 130
чемериця 42
чепець 42
черга 42, 130
чесати 42, 65
четвертий 92
чобіт 130
човен 8, 33, 56
чоло 42
чоловік 42, 47
чорний 42
чорнобривий 34
чосник 42
чотири 42
чудо 80
чужий 58
шварц 129
швець 31, 69
шелест 42
шерсть 42
шестий 42, 92
шість (шіесть) 43, 45, 92
шкодити 129
шовк 130
шолуди 42
шруба 129
штаба 129
штука 129
шукати 129
щастя 46, 60
ще 42
щебель 42
щеня 46
щиголь 56
що 87
щока 42
юхт 16, 54, 130
я 82
яблоко (яблыко) 16, 34, 54
яйце 17, 40.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

Стр.

I. Введеніе . . . . . 1—13

1. Украинскій языкъ и его территорія . . . . . 1— 2

§ 1. Украинскій языкъ. § 2. Территорія украинскаго языка.

2. Положеніе украинскаго языка среди другихъ словянскихъ . . 2— 9

§ 3. Понятіе „языкъ". § 4. Языкъ и нарѣчіе. § 5. Прарусская языковая эпоха. § 6. Южная группа словянскихъ языковъ. § 7. Западная группа словянскихъ языковъ. § 8. Восточная группа словянскихъ языковъ.

3. Нарѣчія украинскаго языка . . . . . 9—11

§ 9. Процессъ образованія украинскаго языка. § 10. Группировка украинскихъ говоровъ. § 11. Явленія различныхъ языковыхъ эпохъ въ украинскомъ языкѣ.

4. Источники по исторіи украинскаго языка . . . . . 11—13

§ 12. Данныя живыхъ говоровъ и показанія памятниковъ. § 13. Письменные источники. § 14. Изученіе украинскаго языка.

II. Фонетика . . . 13—46

1. Звуковая система украинскаго языка въ ея отношеніи къ украинскому алфавиту . . . . . 13—19

§ 15. Звуки и буквы. § 16. Система гласныхъ украинской рѣчи. § 17. Гласные, соотвѣтствующіе буквамъ **а (я)**, **е (є)**, **і (ї)**, **и**. § 18. Гласные, соотвѣтствующіе буквамъ **о**, **у (ю)** § 19. Гласный **ы** въ народныхъ говорахъ. § 20. Система согласныхъ украинской рѣчи. § 21. Губные согласные. § 22. Зубные t, d, n. § 23. Палатальный j. § 24. Язычно-небные k, g, ch, γ и горт нный h. § 25. Боковые ł, ґ. § 26. Сонорный r. § 27. Согласные s, z, š, ž. § 28. Слитные c, č, dz, сочетаніе šč. § 29. При-

мѣчаніе о характеристикѣ звуковой системы украинскаго языка Смаль-Стоцкаго и Брока.

2. **Гласные украинскаго языка въ отношеніи къ прарусскимъ гласнымъ** . . . . . 19—33

§ 30. Прарусская система гласныхъ. § 31. Судьба редуцированныхъ ъ, ь въ украинскомъ. § 32. Судьба прарусскихъ сочетаній ъr, ъl, ьr. § 33. Тѣ же сочетанія передъ слогомъ съ ъ,ь слабыми. § 34. Сочетанія rъ, lъ, rь, lь. § 35. ъ и ь въ положеніи за сонорными m, n. § 36. Сочетанія vъ, vь. § 37. Гласные ъ, ь передъ j. § 38. Прарусское y (ы). § 39. Прарусское ě (ѣ). § 40. u, i (у, и) въ положеніи послѣ гласнаго. § 41. Начальные гласные u, i (у, и). § 42, § 43. Измѣненіе *е* и *ь* передъ твердымъ согласнымъ. § 44. Удлиненіе гласнаго *о*. § 45. Удлиненіе гласнаго *е*. § 46. Измѣненіе гласнаго *е* въ *а*. § 47. Примѣчаніе о неударяемыхъ *е*, *о* и о мнимомъ измѣненіи *о* въ *а*. § 48. Стяженіе гласныхъ.

3. **Чередованіе гласныхъ** . . . . . 33—34

§ 49. Измѣненіе прарусскихъ формъ чередованій въ украинскомъ.

4. **Согласные украинскаго языка въ отношеніи къ прарусскимъ** . 34—45

§ 50. Прарусская система согласныхъ. § 51. Отвердѣніе согласныхъ предъ *е*, *и*. § 52. Судьба прарусскихъ губныхъ согласныхъ въ украинскомъ. § 53. Судьба прарусскихъ k, g, ch. § 54. Согласный r (*р*). § 55. Согласные t, d, n, s, z, l. § 56. Измѣненіе *л* въ *в*. § 57. Согласные š, ž, č, c (*ш*, *ж*, *ч*, *ц*). § 58. Прарусскій рефлексъ сочетанія dj, начальныя украинскія сочетанія *дж*, *дз*. § 59. Прарусскіе рефлексы сочетаній skj, stj и sk въ положеніи передъ палатальнымъ гласнымъ. § 60. Двойные смягченные согласные. § 61. Начальные u̯ (v), h (г). § 62. Конечные звонкіе согласные. § 63. Измѣненія въ группахъ согласныхъ. § 64. Обзоръ общеукраинскихъ и діалектическихъ звукоизмѣненій. § 65. Измѣненія звуковой стороны слова по аналогіи.

5. **Количество и удареніе** . . . . . 45—46

§ 66.

III. **Морфологія** . . . . . 47—88

1. **Склоненіе именъ существительныхъ** . . . . . 47—60

§ 67. Общія замѣчанія о прарусскомъ именномъ склоненіи. § 68. Склоненіе именъ муж. р. въ прарусскомъ. § 69. Склоненіе именъ муж. р. въ украинскомъ. § 70. Замѣчанія къ склоненію именъ муж. р. § 71. Звуковыя измѣненія въ окончаніяхъ этого склоненія сравнительно съ прарусскимъ. § 72. Морфологическія измѣненія въ окончаніяхъ въ этомъ склоненіи. § 73. Склоненіе именъ муж. р. со старой основой на—*a*. § 74. Склоненіе именъ женск. р. въ прарусскомъ. § 75. Склоненіе именъ женск. р. со старой основой на—*a* въ украинскомъ. § 76. Склоненіе именъ ж. р. со старой основой на—*i* въ украинскомъ. § 77. Склоненіе именъ ж. р. со старой основой на согласный и на—ū. § 78. Склоненіе именъ ср. рода въ прарусскомъ. § 79. Склоненіе именъ ср. р. со старой основой на—o,—jo въ украинскомъ. § 80. Имена ср. р. съ основой на—s. § 81. Имена ср. р. съ основой на—n и—t.

2. **Склоненіе мѣстоименій** . . . . . 60—64

§ 82. Склоненіе личныхъ мѣстоименій. § 83. Склоненіе неличныхъ мѣстоименій. § 84. Замѣчанія къ этому склоненію. § 85. Склоненіе мѣстоименій *наш, мій, сей*. § 86. Склоненіе *весь*. § 87. Склоненіе вопросительнаго мѣстоименія *хто, що*.

3. **Склоненіе прилагательныхъ** . . . . . 64—68

§ 88. Склоненіе прилагательныхъ въ праславянскомъ и въ украинскомъ. § 89. Замѣчанія къ схемѣ склоненія прилагательныхъ въ украинскомъ. § 90. Формы сравнительной степени.

4. **Склоненіе числительныхъ** . . . . . 68—70

§ 91. Склоненіе числительныхъ въ прарусскомъ. § 92. Числительныя въ украинскомъ.

5. **Формы глагола** . . . . . 70—88

§ 93. Прарусская система глагольныхъ формъ. § 94. Классы глаголовъ въ прарусскомъ. § 95. Классы глаголовъ въ украинскомъ. § 96. Личныя окончанія въ формахъ настоящаго времени. Окончаніе 1 л. ед. ч. § 97. Окончаніе 2 л. ед. ч. § 98. Окончаніе 3 л.

ед. ч. § 99. 1 л. мн. ч. § 100. 2 и 3 л. мн. ч. § 101. Окончанія двойств. ч. § 102. Формы повел. накл. въ прарусскомъ. § 103. Форма 2 л. ед. ч. повел. въ украинскомъ. § 104. Формы 1 л. и 2 л. мн. ч. § 105. Формы прош. вр. въ прарусскомъ. § 106. Формы прош. въ украинскомъ. § 107. Формы будущаго вр. § 108. Формы сослагательнаго накл. § 109. Формы ср. и страд. залога. 110. Инфинитивъ. § 111. Утрата супина. § 112. Причастіе наст. вр. дѣйств. з. § 113. Причастіе прош. вр. дѣйств. з. § 114. Прич. стр. зал. § 115. Образцы 1-го спряженія. § 116. Образцы 2-го спряженія. § 117. Спряженіе глаголовъ V класса. § 118. Глаголъ *сяду*. § 119. Глаголъ *іду*. § 120. Глаголъ *хочу*. § 121. Глаголъ *бути*. § 122—125. Вліяніе аналогіи въ глагол. формахъ.

IV. **Нѣсколько замѣчаній о словарѣ.** § 126, 127, 128, 129. . . . . 89—91

Списокъ сокращеній . . . . . 92—93

Указатель словъ (украинскихъ) . . . . . 94—99

Дополненія, исправленія и опечатки.

Къ стр. 25, § 38. *Начальное* і сохранилось, какъ звукъ передняго ряда высокій, т. е. *і*, а не *и: і* (союзъ), *іглá*, *ігрá*, *ікрá*, *імáти*, *імя*, *інó* и т. п. Болѣе точно условія сохраненія старымъ і своей передненёбности не выяснены.

Къ стр. 65, § 88. Въ формѣ *вчерашній* общепринятое правописаніе должно, повидимому, понимать въ томъ смыслѣ, что буква *і* обозначаетъ мягкость предшествующаго согласнаго и слѣдующее *и:* правильнѣе было бы писать *вчерашный*.

Къ 39 стр. 3 св. Вмѣсто грѣсѣ, вьсь, кънязь должно быть *gr'ěs'ě, *v'ьs'ь, *kъn'ąz'ъ.

Въ силу отчасти типографскихъ затрудненій, отчасти недосмотра иногда осталась необозначенной палатальность согласнаго передъ передними гласными въ прарусскихъ формахъ.

Такъ, напримѣръ на стр. 55 mati, matere, zeml'a и т. п. вмѣсто mat'i, mat'er'e, z'eml'a и т. п., на стр. 57 (1 сн.) tel'a вм. t'el'a, на стр. 58 imene, slovese и т. п. вм. 'im'en'e, słov'es'e и т. п. Слѣдуетъ, вообще говоря, читать согласные передъ палатальными гласными въ прарусскихъ формахъ, какъ палатализованные (ср. прим. на 49 с.). Букву l въ прарусскихъ формахъ должно читать, какъ палатальное l (l'), передъ палатальными гласными и какъ велярное l (ł) передъ твердыми гласными.

Въ силу тѣхъ же типографскихъ затрудненій вмѣсто йотованнаго є и ѫ (церковно-словянскихъ) употреблены ꙗє и ꙗѫ.

Въ нѣкоторыхъ случаяхъ передъ прарусскими формами пропущена *, знакъ гипотетичности.

Замѣченныя опечатки:

Стран.	Строка.	Напечатано.	Должно быть.
6	8, 11 св.	русс.	в.-русс.
7	8 сн.	русс.	в.-русс.
8	17 св.	осїнь	осінь
10	9 св.	je, ij	je, ji
21	6 сн.	вьр-хом	вьр-хомъ
24	6 сн.	ссяти	сяти
27	20 св.	жовчь	жовч
28	14 сн.	по Стоцкому	по Смаль-Стоцкому
30	16 св.	отверденіемъ	отвердѣніемъ
43	2 сн.	піснии	пісний
45	8 сн.	—(imь)	—(jimь)
48	14 св.	осневой	основой
54	3 св.	sluga	sługa
57	8 св.	старая	старыя
—	1 сн.	slovo	słovo
62	16 св.	*его*	*сго*
64	4 сн.	*novom-jimъ	*novomъ-jimъ
65	16 сн.	(—нїі)	(—нії)
73	14 св.	*берещ*	*береш.*